

Н.С. Педченко (Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна)
**ОБГРУНТУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ
СИСТЕМНОЇ КАТЕГОРІЇ «ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА»**

У статті побудована термінологічна конструкція системної категорії «потенціал розвитку підприємства» через визначення понять «потенціал підприємства» та «розвиток підприємства» на основі філософського й економічного підходів.

*Ключові слова: термінологічна конструкція, потенціал підприємства, розвиток, система.
Табл. 3. Літ. 44.*

Н.С. Педченко (Полтавский университет экономики и торговли, Украина)
**ОБОСНОВАНИЕ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСТРУКЦИИ
СИСТЕМНОЙ КАТЕГОРИИ «ПОТЕНЦИАЛ РАЗВИТИЯ
ПРЕДПРИЯТИЯ»**

В статье построена терминологическая конструкция системной категории «потенциал развития предприятия» через определение понятий «потенциал предприятия» и «развитие предприятия» на основе философского и экономического подходов.

Ключевые слова: терминологическая конструкция, потенциал предприятия, развитие, система.

N.S. Pedchenko (Poltava University of Economy and Trade, Ukraine)
**REASONING FOR THE TERMINOLOGICAL CONSTRUCTION
OF THE SYSTEM CATEGORY "ENTERPRISE
DEVELOPMENT POTENTIAL"**

The article presents the terminological construction of the system category "enterprise development potential" created through determination of the notions "enterprise potential" and "enterprise development" basing on the philosophical and economic approaches.

Keywords: terminological construction; enterprise potential; development; system.

Постановка проблеми. Динамізм сучасної економіки, багатоваріантність сценаріїв розвитку, пришвидшений життєвий цикл через скорочення його окремих етапів відтіняє формування специфіки актуальних проблем наукових досліджень. Усе більше уваги приділяється потенціалу підприємств як економічної системи та розвитку як збалансованому вирішенню соціально-економічних завдань. Водночас визначення впливу й взаємовпливу названих категорій одна на одну і результату від такого поєднання є актуальним для сучасних систем, що ставлять за мету довгострокову перспективу функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прикладом наукового вивчення й узагальнення теоретичних, методичних і практичних аспектів проблеми визначення потенціалу розвитку підприємства є вітчизняні системні дослідження, в яких пропонується розглядати вказану категорію через функціональний прояв потенціалу (О.В. Коренков [17], Р.М. Лепа [20]); властивості в умовах обмежених ресурсів (Б.Є. Бачевський [4]); кращий сценарій зміни структури (А.О. Свентух [32]); перевагу інноваційної складової (В.А. Зленко [13], Н.С. Краснокутська [18]); взаємозв'язок між формою та розміром квадрата потенціалу підприємства і його життєвим циклом (О.С. Федонін [38]); сукуп-

ність наявних та потенційних ресурсів підприємства (Т.С. Гузенко [10]); можливість досягнення встановленої мети через зміну внутрішніх параметрів (М.Р. Тимошук [37]); внутрішні можливості, виявлені слабкі сторони, приховані резерви (Н.В. Карпенко [16]); спрямованість на підвищення ефективності використання потенціалу (М.В. Мельникова [22]); функціонування на основі розвитку у перспективі (А. Полянська [30]).

Невирішені частини проблеми. Сьогодні ще недостатньо вирішені питання взаємозв'язку потенціалу підприємства та життєвого циклу, видових його проявів і відповідності структури етапам розвитку, дотримання балансу в складі і надання переваг як причини суперечностей. Тому вирішення проблемних завдань визначення потенціалу розвитку підприємства як системної властивості його ресурсних проявів є актуальним і в теоретичному аспекті, і з методичних позицій, і з практичної точки зору.

Метою дослідження є обґрунтування термінологічної конструкції системної категорії «потенціал розвитку підприємства».

Основні результати дослідження. В економічній літературі існує плюралізм наукових поглядів на категорію «потенціал розвитку підприємства», що вносить суттєві розбіжності в його дослідження і не сприяє правильному розумінню його сутності (табл. 1).

Таблиця 1. Узагальнення змісту категорії «потенціал розвитку підприємства», авторське групування

Автор та джерело	Зміст визначення
Р.М. Лепа, Н.В. Цопа, М.Ф. Гончаренко [20]	Набір потенціалів сфер діяльності підприємства, що є результатом оптимального використання наявних ресурсів у підприємстві.
О.В. Коренков [17]	Сукупна спроможність функціональних потенціалів змінювати параметри функціонування підприємства.
Б.Є. Бачевський [4]	Властивість носія піддаватися змінам, що забезпечать посилення існуючих або появу нових властивостей.
А.О. Свентух [32]	Кращий сценарій зміни структури, сфери, параметрів і філософії функціонування.
В.А. Зленко [13], Н.С. Краснокутська [18]	Трунтується на інноваційній складовій і характеризує можливості розширення меж діяльності підприємства.
Т.С. Гузенко [10]	Сукупність наявних і потенційних ресурсів підприємства.
М.Р. Тимошук [37]	Можливість досягнення встановленої мети в умовах відносної сталості зовнішнього середовища і сталості виду діяльності з урахуванням тенденцій зміни внутрішніх параметрів.
Н.В. Карпенко [16]	Внутрішні можливості й виявлені слабкі сторони, приховані резерви.
М.В. Мельникова [22]	Спрямованість на підвищення ефективності використання наявного економічного потенціалу для забезпечення розвитку.
А. Полянська [30]	Спроможність забезпечення функціонування на основі підтримки життєздатності та досягнення певного рівня розвитку у перспективі.

Наведені наукові погляди на сутність «потенціалу розвитку підприємства» орієнтують на певний рівень розвитку у перспективі, забезпечення збалансованого розвитку, досягнення поставленої мети в довгостроковій перспективі, еволюційний процес, поточну й довгострокову перспективу, забезпечення стійкого поступального розвитку. Все це наводить на думку про необхідність відітнути категорію «розвитку» через її глибину, якою вона наповнена з філософської та економічної точок зору. З цією метою наступним етапом стане

побудова термінологічної конструкції «потенціал розвитку підприємства», що включатиме похідні таких термінів, як потенціал підприємства і його розвиток. Потенціал підприємства – це динамічна економічна категорія, що об'єднує в собі складні властивості та концентрує одночасно різні рівні внутрішніх зв'язків і зовнішніх відносин.

Таблиця 2. Еволюція трактування науковою економічною думкою терміна «потенціал підприємства», авторське групування

Автор	Визначення
К.Г. Воблій [7]	Потенціал виробничих сил – потенційна можливість країни виробляти матеріальні блага для задоволення погреб населення.
В. Вейц [6]	Потенційні виробничі сили – не тільки матеріальні елементи, а також ті чи інші матеріальні умови, за яких здійснюється виробничий процес.
С.Г. Струмилін [35]	Економічний потенціал – сукупна виробнича сила праці всіх працездатних членів суспільства.
В.С. Немчинов [24]	Потенціал розширеного виробництва – ресурсні можливості національної економіки для здійснення економічного зростання.
О.І. Анчишкін [2]	Виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набирають форми чинників виробництва.
Л.І. Абалкін [1]	Потенціал – це узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця і часу.
В.М. Архангельський [3]	Потенціал – засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної задачі.
І.М. Рєпіна [31]	Підприємницький потенціал – сукупність ресурсів, навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, здійснення послуг (робіт) і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства.
О.І. Олексюк [27]	Потенціал підприємства – максимально можлива сукупність активних і пасивних, явних і прихованих альтернатив (можливостей) якісного розвитку у певному середовищі господарювання (ситуаційно-ринкова складова) з урахуванням ресурсних, структурно-функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень.
О.В. Коренков [17]	Потенціал підприємства – сукупна спроможність функціональних потенціалів якісно змінювати параметри функціонування підприємства як системи при реалізації власної стратегії
Є.В. Лапін [19]	Потенціал підприємства – максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг в умовах, що забезпечують найбільш ефективне використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів.
І.П. Отенко [28]	Потенціал підприємства – сукупність можливостей у вигляді ресурсів, що використовуються на підприємстві, процесів їх трансформації, а також адекватної організаційної структури і здатностей персоналу.
О.С. Федонін [38]	Потенціал підприємства – це складна система пересічних характеристик його елементів, причому останні можуть тією чи іншою мірою заміщувати один одного, тобто вони альтернативні.
Н.С. Краснокузька [18]	Потенціал торговельного підприємства – можливості системи ресурсів, здатностей, компетенцій торговельного підприємства створювати цінності у вигляді вигод для споживачів, (клієнтів), постачальників, власників і персоналу.

Щодо розкриття категорії «розвиток підприємства» в науковому світі існує значна кількість поглядів на сутність терміна «розвиток». Згідно із тлумачним словником В. Даля, розвиток – це ріст, об'єм або розширення [11, 23].

З точки зору еволюції економічної теорії розвиток – це поступовий, послідовний процес нагромадження досягнень та їх продовження, це не одно-

спрямований рух до істини (Т. Негіші [23]), це особливе явище, що вирізняється практикою і свідомістю та є зрушенням стану рівноваги (Й.А. Шумпетер [44]).

Таблиця 3. Ознаки, притаманні філософському та економічному трактуванням категорії «розвиток», авторське групування

Ознаки	Визначення та джерело
Збільшення обсягів	Розвиток – це ріст, об'єм або розширення [11, 23]. Розвиток – це збільшення обсягів виробництва [12, 5]. Розвиток – це збільшення обсягів діяльності та зростання ефективності використання активів [32].
Зміна, рух уперед	Розвиток – це рух уперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об'єкта, його еволюція, поліпшення, удосконалення, прогрес, а також ріст і розширення [8, 11]. Розвиток – це передусім зміна, рух [15, 120]. Розвиток – це рух органічно єдиної різноманітності об'єктів [42, 209]. Розвиток – це проведення кількісних, якісних і структурних змін, що забезпечить перехід між станами [29, 11].
Створення нової якості	Розвиток – це характеристика якісних змін об'єктів, поява нових форм, пов'язана зі змінами внутрішніх і зовнішніх зв'язків [26, 814 33, 577]. Розвиток у діалектиці виражає необоротні, певним чином спрямовані і закономірні зміни об'єктів, виникнення іншої якості [41, 434]. Розвиток – комплексний процес забезпечення стійкості системи і нарощення потенціалу для виходу на нову якість управління [43, 37]. Розвиток – це довгострокова програма удосконалення, що призведе до оновлення ефективності управління [14, 376].
Зв'язок через єдність	Розвиток за своєю суттю є завжди єдністю минулого, сучасного і майбутнього [40, 240]. Розвиток – це напрямок, безповоротна зміна об'єкта, перехід від старого до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого [34, 265]. Розвиток – це сукупність змін, що призводять до переходу від одного стану до іншого [5, 17].
Подолання суперечностей	Розвиток здійснюється силою внутрішніх суперечностей [9]. Розвиток – це переборення кризових явищ, що виникають на відповідному етапі та забезпечують економічне зростання у майбутньому [21, 11].

Висновки. Взявши за основу як філософський, так і економічний підхід, можна стверджувати, що потенціал розвитку підприємства – це довгострокова перспективна, заснована на єдності, внутрішня здатність і зовнішня адаптаційна спроможність системи через ресурси та їхні властивості змінюватися (на-рощуватися, зменшуватися) або залишатися незмінною (протягом якогось проміжку часу), комбінувати синергетичні конфігурації, долати суперечності у вигляді структурної вираженості та забезпечувати перехід на новий етап життєвого циклу.

1. Абалкин Л.И. Диалектика социалистической экономики. – М., 1981. – 351 с.
2. Анчишкин А.И. Прогнозирование роста социалистической экономики. – М., 1973. – 218 с.
3. Архангельский В.Н., Зиновьев Л.Е. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении. – М.: Наука, 1983. – 120 с.
4. Бачевський Б.Є., Заблоська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 400 с.
5. Богатирьов І.О. Управління розвитком підприємства: Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Інформаційних систем, менеджменту і бізнесу». – К., 2004. – 22 с.

6. *Вейц В.* Потенциальные и кинетические производительные силы мирового хозяйства. – М., 1927. – Кн. 1. – 212 с.
7. *Воблый К.Г.* Производственные силы Украины. Техника, экономика, право // Научные записки Ин-та народного хоз-ва. – 1924. – №4–5. – С. 126–149.
8. *Гапоненко А.Л.* Стратегическое управление. – 2-е изд. – М.: ОМЕГА-Л, 2006. – 464 с.
9. *Гегель Г.В.Ф.* Наука логики // Энциклопедия философских наук: В 3 т. – М.: Мысль, 1975. – Т. 1. – С. 186–452.
10. *Гузенко Т.С.* Фінансовий потенціал розвитку сільськогосподарських підприємств // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – №1 // www.nbu.gov.ua.
11. *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка: Современное написание. – М.: АСТ; Астрель, 2004. – Т. 4. – 1144 с.
12. Економіко-математичні моделі економічного зростання: Монографія / О.О. Бакаєв, В.І. Грищенко, Л.І. Бажан, Л.О. Бакаєв, К.А. Бобер. – К.: Наукова думка, 2005. – 189 с.
13. *Зеленко В.А.* Становлення та розвиток економічних відносин в аграрному секторі України: історико-науковий аналіз // Історія науки і біографістика. – 2007. – №1 // www.nbu.gov.ua.
14. *Іванов В.Б., Кохась О.М., Хмелевський С.М.* Потенціал підприємства. – К.: Кондор, 2009. – 300 с.
15. *Ільїн В.В., Кулагін Ю.І.* Людина і світ: Навч. посібник. – К.: КНТЕУ, 2003. – 283 с.
16. *Карпенко Н.В.* Методика оцінки потенціалу розвитку малого та середнього бізнесу // Науковий вісник: Збірник наук.-техн. праць НЛТУУ. – 2007. – №17.6. – С. 133–143.
17. *Коренков О.В.* Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: Автореф. дис... кан. екон. наук / Національний авіаційний університет. – К., 2003. – 19 с.
18. *Краснокутська Н.С.* Управління потенціалом торговельного підприємства: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.04 / Полтав. ун-т економіки і торгівлі. – Полтава, 2011. – 38 с.
19. *Латін Є.В.* Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління: Автореф. дис... д-ра екон. наук / Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». – Харків, 2006. – 36 с.
20. *Лена Р.Н., Цопа Н.В., Гончаренко М.Ф.* Теоретическая парадигма потенциала развития промышленного предприятия // www.nbu.gov.ua.
21. *Лігоненко Л.О.* Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: Монографія. – К.: КНТЕУ, 2001. – 580 с.
22. *Мельникова М.В.* Проблеми оцінки потенціалу розвитку виробничо-господарських комплексів // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №4. – С. 95–98.
23. *Незиши Т.* История экономической теории. – М.: АО Аспект Пресс, 1991. – 460 с.
24. *Немчинов В.С.* Избранные произведения: В 6-ти т. – М.: Наука, 1967. – Т. 3: Экономико-математические методы и модели. – 207 с.
25. Новая философская энциклопедия: В 4 т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд; Научно-ред. совет: предс. В.С. Степин, зам. предс.: А.А. Гусейнов. Г.Ю. Семигин, уч. секр. А.П. Огурцов. – М.: Мысль, 2001. – Т. 3. – 692 с.
26. Новейший философский словарь. – Мн.: Книжный дом, 2003. – 1280 с.
27. *Олексюк О.І.* Управління потенціалом акціонерних товариств (на матеріалах підприємств цементної промисловості України): Автореф. дис... канд. екон. наук / Київ. нац. економ. ун-т. – К., 2001. – 20 с.
28. *Отенко І.П.* Стратегічне управління потенціалом підприємства: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.01 / Східноукр. нац. ун-т ім. В.Далі. – Луганськ, 2006. – 28 с.
29. *Пилипенко А.А.* Організація управління інтеграційним розвитком суб'єктів господарювання: Автореф. дис... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Харківський національний економічний університет. – Харків, 2009. – 33 с.
30. *Полянська А.* Теоретичні засади діагностики потенціалу розвитку підприємств // Економічний аналіз. – 2008. – №3. – С. 213–215.
31. *Репіна І.М.* Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління // Вісник Української академії державного управління при Президенті України. – 1998. – №2. – С. 262–271.
32. *Свентух А.О.* Методологічні аспекти ідентифікації розвитку економічних систем // www.nbu.gov.ua.
33. Современный философский словарь / Под общей ред. д.ф.н., профессора В.Е. Кемерова. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Академический Проект, 2004. – 864 с.
34. *Спиркин А.Г.* Философия: Учебник. – 2-е изд. – М.: Гардарики, 2002. – 736 с.

35. Струмилин С.Г. К вопросу об измерении народного благосостояния // Вопросы статистики. – 1954. – №5. – С. 12–28.
36. Сухай О.Є. Концептуальні підходи до формування й управління потенціалом підприємства // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – №19.9. – С. 233–238.
37. Тимошук М.Р. Методи оцінювання потенціалу розвитку підприємства з урахуванням вагомості фінансово-економічних факторів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – №20.15. – С. 241–248.
38. Управління підприємствами: сучасні тенденції розвитку: Монографія / Н.П. Гончарова, О.С. Федонін, Г.О. Швиданенко та ін.; За заг. ред. О.С. Федоніна. – К.: КНЕУ, 2006. – 288 с.
39. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 576 с.
40. Філософія: Навч. посібник / І.В. Бичко, Ю.В. Осічнюк, В.Г. Табачковський та ін. – К.: Либідь, 1991. – 456 с.
41. Філософія: Підручник / За заг. ред. О.П. Сидоренка. – К.: Знання, 2008. – 891 с.
42. Філософія: Підручник / За ред. Г.А. Заїченка та ін. – К.: Вища школа, 1995. – 455 с.
43. Шимановська-Діанич Л.М., Власенко В.А. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств та організацій споживчої кооперації України: теорія і практика: Монографія. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. – 314 с.
44. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1983. – 455 с.

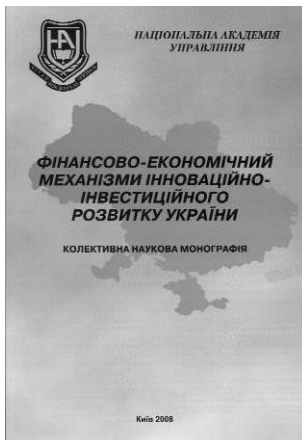
Стаття надійшла до редакції 10.07.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України: Колективна наукова монографія / Кириченко О.А., Єрохін С.А. та ін.; За наук. ред. д.е.н., проф. О.А. Кириченко. – К.: Національна академія управління, 2008. – 252 с. Ціна без доставки – 25 грн.

Монографія присвячена актуальній проблемі світової та вітчизняної економічної науки, викладені теоретико-методологічні питання формування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки та формування її фінансово-економічного механізму. В основу викладу матеріалу монографії покладені багаторічні дослідження науковців в галузі економічної теорії, фінансів та банківської справи, які були апробовані на сторінках авторитетного журналу "Актуальні проблеми економіки" в 2004–2007 роках. В монографії обґрунтовано шляхи переходу економічної системи України від підприємства до рівня держави на більш високий цивілізаційний рівень за рахунок створення ефективного фінансово-економічного механізму інноваційно-інвестиційного розвитку.